

МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра української філології

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

РИТОРИКА

Шифр за ОПП ВДЗП 2.2.1

Освітньо-професійні програми: Середня освіта. Українська мова і література
Філологія. Українська мова та література

Спеціальності: 014.01 Середня освіта (Українська мова та література)
035.01 Філологія (Українська мова та література)

Освітній рівень: перший (бакалаврський)

Факультет філології та масових комунікацій

Робоча програма навчальної дисципліни «Риторика» для студентів ОПП «Середня освіта. Українська мова і література», «Філологія. Українська мова та література» зі спеціальностей (напрямів підготовки) 014.01 «Середня освіта. Українська мова і література», 035.01 «Філологія. Українська мова та література»

Розробник: Нікольченко Марія Владиславівна, кандидат філологічних наук, доцент кафедри української філології Маріупольського державного університету.

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри української філології Маріупольського державного університету
Протокол від « 27 » серпня 2020 р., №1

Завідувач кафедри української філології Маріупольського державного університету

_____ І.В. Мельничук
(підпис)

© Нікольченко М.В., 2020 р.

© Маріупольський державний університет, 2020 р.

ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3	Галузь знань: <u>01 – Освіта</u> <u>03 – Гуманітарні науки</u>	Вибіркова	
	ОПП <u>Середня освіта. Українська мова і література.</u> <u>Філологія. Українська мова та література</u>		
Модулів – 2	Спеціальність: <u>014.01 Середня освіта (Українська мова і література)</u> <u>035.01 Філологія (Українська мова та література)</u>	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 2		2-й	-
Індивідуальне науково-дослідне завдання <u>реферативне дослідження</u> (назва)		Семестр	
Загальна кількість годин – 90		III-й	-
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 4; самостійної роботи студента – 6.	Освітній рівень: <u>перший</u> (бакалаврський)	Лекції	
		16 год.	
		Практичні, семінарські	
		14 год.	
		Лабораторні	
		-	
		Самостійна робота	
		60 год.	
Індивідуальні завдання: - год.			
Вид контролю: залік			

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить:

для денної форми навчання – 30 / 60 / - годин.

МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Мета – сформувати уявлення студентів про риторику як елемент культури та вміння написання й проголошення промов, розкрити загальні закономірності мовленнєвої поведінки, оволодіти майстерністю підготовки і виголошення промов студентами спеціальностей «Українська мова та література».

Завдання:

- теоретичні – розкрити історико-теоретичні основи риторики;
- з'ясувати функції ораторства в сучасному світі; проаналізувати практичний аспект красномовства;
- практичні – допомогти студентам практично оволодіти мистецтвом написання й публічного виголошення промов, на основі міцних теоретичних знань сформувати в них техніку мовлення як необхідну передумову словесної дії.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати:

- поняття риторики, ритора, інвенції та диспозиції, елокуції;
- основні розділи й закони риторики;
- історію риторики, великих ораторів минулого й сучасності;
- зміст і значення риторичних засобів та прийомів для успішного виступу;
- основні жанри й стилі красномовства.

вміти:

- уміло оперувати засвоєними знаннями та застосовувати отримані навички в подальшому навчанні й житті;
- відбирати та опрацьовувати матеріал для публічного виступу;
- володіти технікою відтворення матеріалу;
- використовувати засоби логіко-емоційної виразності мовлення, у тому числі й позамовні;
- дотримуватись культури полеміки й діалогу;
- проводити аналіз промови.

Місце навчальної дисципліни в освітній програмі: навчальна дисципліна загальної підготовки.

Передумови для вивчення дисципліни: опанування літературознавчих предметів.

Результати навчання: належний рівень знань, умінь і навичок, здобутих у процесі вивчення дисципліни.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль 1. Теоретична риторика

Вступ. Предмет і завдання курсу.

Тема 1. Історія риторики і красномовства. Історичні традиції риторики.

Тема 2. Ораторське мистецтво давнього світу. Горгій – засновник науки про красномовство. Аристотель. «Риторика». Демосфен – видатний оратор Давньої Греції. «Філіппіки». Цицерон – видатний оратор Давнього Риму. Три трактати про ораторське мистецтво.

Тема 3. Становлення слов'янської риторики. Іларіон (був митрополитом у 1051-1054 рр.) – талановитий оратор Київської Русі («Слово про Закон і Благодать»). Кирило Туровський (жив близько 1130-1182 рр.) – представник учительного красномовства. Клим Смолятич.

Тема 4. Розвиток риторики у Києво-Могилянській академії. Феофан Прокопович – видатний оратор Києво-Могилянської академії.

Тема 5. Народний золотослів (приказки та прислів'я про мову). Фольклорні істоти у красномовстві Афористичні вислови про мову та красномовство. Крилаті латинські вислови про мову та красномовця.

Тема 6. Теоретичні проблеми риторики. Сучасний стан риторики в суспільстві. Сім законів риторики (за різними авторами). Зв'язок риторики з різними науками та мистецтвами.

Тема 7. Актуальні проблеми педагогічної риторики. Формування риторичної особистості у школі нового типу. Формування риторичної особистості в умовах сучасної вищої освіти.

Змістовий модуль 2. Практична риторика

Тема 8. Перші промови. Виховання упевненості в собі. Види промов.

Тема 9. Підготовка до виголошення промов. Вибір теми. Визначення мети промови. Добір матеріалу. Записи. Конспект промови. Допоміжний матеріал.

Тема 10. Зовнішній вигляд оратора.

Тема 11. Голос промовця. Культура мовлення оратора. Вимова й артикуляція. Етика промовця.

Тема 12. Невербальні засоби спілкування. Поведінка лектора за трибуною.

Тема 13. Логічні засади красномовства.

Тема 14. Оратор і аудиторія. Дискусія під час промови та відповіді на питання.

СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модуль 1												
Змістовий модуль 1. Теоретична риторика												
Вступ. Предмет і завдання курсу.	5	1				4						
Тема 1. Історія риторики і красномовства. Історичні традиції риторики.	5	1				4						
Тема 2. Ораторське мистецтво давнього світу.	5	1				4						
Тема 3. Становлення слов'янської риторики.	7	1	2			4						
Тема 4. Розвиток риторики у Києво-Могилянській академії.	7	1	2			4						
Тема 5. Народний золотослів (приказки та прислів'я про мову). Фольклорні істоти у красномовстві. Афористичні вислови про мову та красномовство. Крилаті латинські вислови про мову та красномовця.	7	1	2			4						
Тема 6. Теоретичні проблеми риторики.	4	1				3						
Тема 7. Актуальні проблеми	5	1	1			3						

педагогічної риторики.													
Разом за змістовим модулем 1	45	8	7			30							
Змістовий модуль 2. Практична риторика													
Тема 8. Перші промови. Виховання упевненості в собі. Види промов.	7	1	1			5							
Тема 9. Підготовка до виголошення промов.	7	1	1			5							
Тема 10. Зовнішній вигляд оратора.	7	1	1			5							
Тема 11. Голос промовця. Культура мовлення оратора.	4	1	1			2							
Тема 12. Невербальні засоби спілкування. Поведінка лектора за трибуною.	5	1	1			3							
Тема 13. Логічні засади красномовства.	7	1	1			5							
Тема 14. Оратор і аудиторія. Дискусія під час промови та відповіді на питання.	8	2	1			5							
Разом за змістовим модулем 2	45	8	7			30							
Усього годин	90	16	14	-	-	60							
Модуль 2													
ІНДЗ	-	-	-	-	-	-							
Усього годин	90	16	14	-	-	60							

ТЕМИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Перші промови	1
2.	Вибір теми. Визначення цільової настанови	1
3.	Пошук матеріалу. Записи	2
4.	Конспект	2
5.	Допоміжний матеріал	2
6.	Зовнішній вигляд промовця	2
7.	Голос промовця	2
8.	Мова оратора	2
	Разом:	14

САМОСТІЙНА РОБОТА

№ з/п	Назва теми	Кількість Годин
1.	Виконати риторичний аналіз тексту Олесея Гончара «Україно, день твій гряде!» (Слово напередодні референдуму 1 груд. 1991 р.) // Високоліття. Олесею Гончару – 75. – К., 1993. – С. 199.	5
2.	Виконати риторичний аналіз тексту Олесея Гончара «Слава Україні, незалежній, соборній!» (Слово у Верховній Раді України 5 груд.1991 р.).	5
3.	Виконати риторичний аналіз тексту Олени Теліги «Вступне слово на академію в честь Івана Мазепи» // Теліга О.О краю мій. – К.,1999. – С. 130-134.	5
4.	Виконати риторичний аналіз тексту промови Пантелеймона Куліша над могилою Тараса Шевченка у Петербурзі «Слово над гробом Шевченка» // Куліш П. Твори: В 2 т. – К., 1989. – Т. 2. – С. 521-522.	5
5.	Виконати риторичний аналіз тексту Євгена Маланюка «Над могилою Максима Рильського» // Маланюк Є. Земна мадонна. – Братислава, 1991. – С. 327-331.	5
6.	Виконати риторичний аналіз політичного памфлету І.Багрянного «Помийте руки!» та вітальної промови «Привітання добрусівцям у США» // Багрянний І. Публіцистика. – К., 1996. – С. 438, 467-468.	5
7.	Виконати риторичний аналіз двох парламентських промов народних депутатів України (за вибором з матеріалів преси).	5
8.	Записати на магнітофонну плівку і, озвучивши, проаналізувати епідейктичну промову, підготовлену до ювілейного свята.	5
9.	Проаналізувати з погляду риторики судову звинувачувальну промову.	5
10.	Проаналізувати з погляду риторики судову захисну промову.	5
11.	Проаналізувати з погляду риторики радіорекламу за якийсь місяць.	5
12.	Проаналізувати з погляду риторики телерекламу за певний місяць.	5
	Разом:	60

Самостійна робота студентів є основним засобом оволодіння навчальним матеріалом у час, вільний від обов'язкових навчальних занять. Мета самостійної роботи студентів:

набуття додаткових знань, перевірка отриманих знань на практиці, вироблення фахових та дослідницьких вмінь та навичок.

ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ

1. Написати реферат за однією із запропонованих тем:

1. Ораторське мистецтво давнього світу.
2. Демосфен – видатний оратор Давньої Греції.
3. Народний золотослів (приказки та прислів'я про мову, про слово).
4. Афористичні вислови про мову та красномовство. Крилаті латинські вислови про мову та красномовство.
5. Підготовка промови.
6. Оратор і аудиторія.
7. Сучасний стан риторики у суспільстві (на підставі власних спостережень).
8. Зв'язок риторики з різними науками та мистецтвами.
9. Студент-проловець.
10. Місце дискусії у мовній практиці.
11. Проповідь як основний жанр церковної риторики.
12. Риторика як шлях удосконалення особистості і фахівця.
13. Поняття істини, моралі, краси й гармонії у давньогрецькій риториці.
14. Біблія як джерело риторичних засобів.
15. Український (слов'янський) риторичний ідеал.
16. Богдан Хмельницький – видатний дипломат і оратор свого часу.
17. Дипломати-оратори сучасності.
18. Риторика у літературних творах Київської Русі.
19. Риторика послань Івана Вишенського.
20. Риторичне вчення Феодана Прокоповича.
21. Гуманістичне спрямування сучасної риторики.
22. Мій риторичний ідеал.
23. Мовленнєвий етикет і інші риторичні формули в промові.
24. Сучасні українські промовці (за власним вибором).
25. Теорія і практика мовної комунікації як продовження розвитку класичної риторики в сучасних умовах.

2. Виконати одне із запропонованих завдань:

1. Підготувати і виголосити епідейктичну вітальну і подячну промови мамі (татові) до дня народження, ювілею, свята Матері (свята Батька).
2. Підготувати і виголосити дорадчу промову з вільної теми.
3. Підготувати і виголосити звинувачувальну промову з обраної теми.
4. Підготувати і виголосити захисну промову з обраної теми.
5. Підготувати похвальну промову громадського звучання (до урочистого засідання).
6. Підготувати вітальну промову ювілярові.
7. Підготувати епідейктичну промову до державного свята (за вибором).
8. Підготувати вітальну промову для близької людини.
9. Підготувати (і провести) диспут на актуальну суспільно-політичну тему.
10. Підготувати (і провести) диспут на морально-етичну тему.
11. Підготувати еристичну бесіду у своїй групі або у класі під час педагогічної практики.
12. Підготувати похвальну промову навчальному закладу, в якому вчиться.
13. Підготувати промову з однієї і тієї самої теми для трьох різних аудиторій.
14. Підготувати агітаційну промову про певного кандидата в депутати до Верховної Ради України.
15. Підготувати агітаційну промову про конкретного кандидата в депутати до місцевих органів самоврядування.
16. Підготувати дорадчу промову про претендента на вакантну посаду.
17. Підготувати вітальну промову для улюбленої вчительки.
18. Підготувати подячну промову батькам.
19. Підготувати подячну промову рідній школі.

20. Підготувати дорадчу промову про книжки.
21. Підготувати епідейктичну промову до Дня вчителя.
22. Підготувати дорадчу промову до Дня знань.
23. Підготувати промову до зустрічі з однокласниками.
24. Підготувати вітальну промову випускникам своєї школи.
25. Підготувати прощальну промову для однокурсників при врученні дипломів.
26. Підготувати епідейктичну промову своєму університетові і місту, в якому навчаєтесь.
27. Підготувати промову про видатного дипломата (за вибором студента)

МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Навчальні лекції (вхідна, узагальнююча, проблемні, тематичні), семінарські і практичні заняття, робота з першоджерелами, робота з базами даних бібліотек, складання графічних схем, конспектування наукової літератури, реферування, робота в Інтернет, виконання різноманітних видів завдань, написання контрольних, самостійних робіт, підготовка модульних індивідуальних завдань, підготовка виступів, реферування наукових праць, підготовка диспутів.

Контроль знань з курсу здійснюється за кредитно-модульною системою. Результати навчальної діяльності оцінюються за 100-бальною шкалою.

Форми контролю: відвідування лекцій і практичних занять, виконання практичних завдань, робіт, ІНДЗ (у рамках самостійної роботи студентів), співбесіда, поточне тестування, модульні контрольні роботи, підсумковий письмовий тест, підсумкова модульна контрольна робота, залік.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Критерієм успішного проходження здобувачем освіти підсумкового оцінювання є досягнення ним мінімальних порогових рівнів оцінок за кожним запланованим результатом навчання дисципліни.

ЗАСОБИ ОЦІНЮВАННЯ

1. Співбесіда.
2. Поточне тестування.
3. Завдання для самостійної роботи.
4. Індивідуальні завдання.
5. МКР.
6. ІНДЗ.
7. Залік.

РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ЯКІ ОТРИМУЮТЬ СТУДЕНТИ

Поточне тестування та самостійна робота														Підсумковий тест (залік)	Сума
Змістовий модуль I							Змістовий модуль II							25	100
7 тем							7 тем								
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11	T12	T13	T14		
5	5	5	5	5	5	5	6	6	6	6	6	5	5		

ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ: НАЦІОНАЛЬНА ТА ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Базова

1. Абрамович С.Д., Чикарькова М.Ю. Риторика. Навчальний посібник. Львів: Світ, 2001. 240 с.
2. Античные риторики. М., 1976.
3. Аристотель. Поэтика (пер. Б.Тена). К., 1967.
4. Вомперский В.П. Русские риторики 17-18 вв. М., 1988.
5. Герман М.А. Основы риторики. К., 1988.
6. Леммерман Хайнц. Учебник риторики. Тренировка речи с упражнениями: Пер. с нем. М.: АО «Интерэксперт», 1998. 256 с.
7. Логика и риторика. Хрестоматия. Минск: «Тетра Системс», 1997. 624 с.
8. Карнеги Дейл. Как выработать уверенность в себе и влиять на людей, выступая публично. С.-Пб: Лениздат, 2014. 288 с.
9. Подробнее на livelib.ru:
10. <https://www.livelib.ru/author/625/top-dejl-karnegi>
11. Мацько Л.І., Мацько О.М. Риторика: Навч. посіб. 2-ге вид., стер. К.: Вища шк. 2006. 311 с.
12. Микитась В. Давньоукраїнські студенти і професори. К.: Абрис, 2001. 288 с.
13. Мурашов А.А. Риторика. Хрестоматия-практикум. М.: Российское педагогическое агентство, 1998. 318с.
14. Ораторы Греции / Пер. с древнегреч. М.: Худож. лит., 1985. 495 с.
15. Риторика. Культура речи учителя. (Педагогическая риторика). М.: Флинта, Наука, 1998. 160 с.
16. Риторика в интеллектуальных играх и тренингах. М.: Цитадель, 1999. 460 с.
17. Рождественский Ю.В. Теория риторики. М., 1997. 497 с.
18. Сагач Г.М. Золотослів. Навчальний посібник для середніх і вищих навчальних закладів. К.: Райдуга, 1993. 378 с.
19. Сопер Поль. Основы искусства речи.: Пер. с англ. М.: Изд-во иностранной литературы, 1958. 471 с.
20. Степура Андрій. WOW-виступ по-українськи. Ноу-хау сучасного оператора. Дніпро: Моноліт, 2019. 304 с.
21. Томан Іржи. Мистецтво говорити. К.: Політвидав України, 1989. 293 с.
22. Шейнов В.П. Риторика. Минск: Амалфея, 2000. 592 с.

Додаткова

1. Грушевський М.С. Про українську мову і українську школу. К., 1991.
2. Грушевський М.С. Хто такі українці і чого вони хочуть. К., 1991.
3. Замалеев А.Ф., Зоц В.А. Мыслители Киевской Руси. К.: Вища шк., 1987. 183 с.
4. Огієнко І. (митр. Іларіон). Українська культура. К., 1918.
5. Чижевський Д.І. Історія української літератури (від початків до доби реалізму). Тернопіль: МПП «Презент», 1994. 480 с.

Інформаційні ресурси

1. <http://slovo.ridne.net>
2. <http://slovopedia.org.ua/>
3. <http://kultura-movy.wikidot.com/>
4. <http://freelib.in.ua/load/78-1-2>